

«Razılaşıdırılmışdır»

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin
Dövlət Sığorta Nəzarəti Xidmətinin rəisi

«Təsdiq edirəm»

«Atəşgah» Sığorta şirkətinin idarə
Heyətinin sədri

Namiq Xəlilov
«13» mart 2013-cü il

Tələt Səfərov
«19» noyabr 2012-ci il

**KOSMİK RİSKLƏRİN SİĞORTASI
QAYDALARI**

**«Atəşgah» Sığorta Şirkəti
2013**

Mündəricat:

- I Fəsil. Ümumi müddəalar Maddə
  - 1. Əsas anlayışlar Maddə 2.
  - Sığorta predmeti Maddə 3.
  - Sığorta sinfi
- II Fəsil. Sığortanın subyektləri və obyektii
  - Maddə 4. Sığortaçı
  - Maddə 5. Sığortalı
  - Maddə 6. Sığortanın obyektii
- Fəsil. Sığorta təminatı
  - Maddə 7. Sığorta təminatı
  - Maddə 8. Sığorta riskləri
  - Maddə 9. Sığorta risklərindən istisnalar
  - Maddə 10. Sığortanın ərazisi
- V Fəsil. Sığorta məbləği və sığorta haqqı
  - Maddə 11. Sığorta məbləği və azadolma məbləği Maddə
  - 12. Sığorta haqqı
  - Maddə 13. Sığorta müqaviləsinin bağlanması və qüvvədə olması
  - Maddə 14. Sığorta müqaviləsinə əlavələr və dəyişikliklər edilməsi və xitam verilməsi qaydası
  - Maddə 15. Sığorta müqaviləsinə vaxtından əvvəl xitam vermə ilə bağlı xəbərdar etmə Maddə 16.
  - Sığorta müqaviləsinə vaxtından əvvəl xitam vermənin nəticələri
  - Maddə 17. Sığorta müqaviləsində əlavə şərtlərin nəzərdə tutulması Maddə 18.
  - Sığorta müqaviləsinin qüvvəyə minməsi
  - Maddə 19. Sığorta müqaviləsinin qüvvədə olma müddəti
  - Maddə 20. Sığorta müqaviləsi qüvvədə olduğu zaman tərəflərin qarşılıqlı münasibətləri Maddə 21.
  - Təhlükəsizlik normalarının pozulması
  - Maddə 22. Sığortalının qəsdən edilən hərəkətləri VI Fəsil.
- Sığorta hadisəsi zamanı ediləcək hərəkətlər
  - Maddə 23. Sığorta hadisəsi
  - Maddə 24. Sığorta hadisəsi baş verdikdə tərəflərin hüquq və vəzifələri Maddə 25.
  - Ziyanın qarşısının alınması və həcmnin azaldılması Maddə 26. Sığortaçı tərəfindən nəzarət
  - Maddə 27. Sığorta hadisəsini sübut etmək vəzifəsi VII
- Fəsil. Sığorta ödənişi
  - Maddə 28. Sığorta ödənişi
  - Maddə 29. Zərərin azaldılması məqsədilə çəkilən xərclər
  - Maddə 30. Sığorta hadisəsinin araşdırılması məqsədilə çəkilən xərclər Maddə 31.
  - Natamam sığorta
  - Maddə 32. Cavabdeh şəxsə qarşı tələb hüququ Run keçməsi
  - Maddə 33. Sığorta ödənişinin həyata keçirilməsindən sonra tərəflərin münasibətləri Maddə 34.
- Yekun müddəalar

I Fəsil. Ümumi müddəalar

Maddə .1. Əsas anlayışlar

Bu Qaydalarda və bu Qaydalar əsasında bağlanmış sığorta müqavilələrində aşağıdakı əsas anlayışlardan istifadə olunur:

Sığortaçı - sığorta qanunvericiliyi əsasında sığorta fəaliyyətini həyata keçirmək üçün müvafiq lisenziyaya malik olan, Sığorta müqaviləsində nəzərdə tutulan sığorta hadisəsi baş verdiyi halda qanunvericiliklə və ya müqavilə ilə müəyyən olunmuş qaydada sığorta ödənişini vermək öhdəliyi daşıyan Sığorta müqaviləsinin tərəfi olan yerli hüquqi şəxs;

Sığortalı - sığorta haqqı ödəyən, sığorta obyektinin sığorta etdirilməsində sığorta marağı olan və faydalanan şəxsin olmaması halında Sığortaçıdan sığorta ödənişini almağa səlahiyyətli olan Sığorta müqaviləsinin tərəfi;

Sığorta obyektı - Sığortalının sığortalanmış əmlakla bağlı qanunazidd olmayan əmlak mənafeleəri;

Sığorta hadisəsi - sığorta müqaviləsinə görə sığorta ödənişinin Sığortalıya, yaxud faydalanan şəxsə ödənilməsi üçün əsas olan, sığorta müqaviləsinin qüvvədə olduğu müddət ərzində baş verən hadisə və ya yaranan hal;

Faydalanan şəxs - sığorta müqaviləsinə əsasən sığorta ödənişini almalı olan şəxs;

Sığortanın müddəti - sığorta risklərinin sığortalandığı müddət;

Sığorta məbləği - sığortalanmış risklər üzrə Sığortaçının öhdəliyinin sığorta müqaviləsi ilə müəyyənləşdirilmiş məbləğlə ifadə olunan son həddi;

Sığorta tarifi - sığorta haqqının sığorta məbləğindən faizlərlə ifadə olunmuş tarifi;

Sığorta haqqı - risklərin qəbul edilməsi və ya bölüşdürülməsi müqabilində Sığorta müqaviləsində nəzərdə tutulan qaydada Sığortalının Sığortaçıya ödəməli olduğu pul məbləği;

Sığorta ödənişi - sığorta hadisəsi baş verdikdə Sığortalının Smlakına və ya əmlak mənafeleerinə dəymiş zərərin yerini doldurmaq məqsədilə Sığorta müqaviləsinə uyğun olaraq Sığortaçı tərəfindən ödənilən maliyyə kompensasiyası;

Azadolma məbləği - sığorta hadisəsi nəticəsində yaranan itkilərin və ya dəyən zərərin sığorta təminatı ilə əhatə olunmayan və Sığortalının üzərində qalan hissəsi;

Mühüm şərtlər - Sığorta müqaviləsində, yaxud Sığorta şəhadətnaməsində göstərilmiş və Sığortalı tərəfindən yerinə yetirilməməsi Sığortaçının sığorta ödənişi verməkdən imtina etməsi və ya Sığorta müqaviləsinə, yaxud Sığorta şəhadətnaməsini ləğv etməsi üçün əsas olan şərtlər;

Sığortanın ərazisi - sığorta təminatının qüvvədə olduğu ərazi;

Assistans şirkəti - sığorta sahəsində yardımçı fəaliyyət göstərən hüquqi şəxs;

Bərpa xərcləri - eyni yerdə və sığorta hadisəsi baş verənə qədər malik olduğu eyni şəraitdə binanın bənzərinin inşa edilməsi xərcləri;

Kosmik fəaliyyət - Sığortaçının (Fayda götürənin) bilavasitə kosmik fəzanın tədqiqinə və ondan istifadəyə aid işlərin görülməsi ilə bağlı fəaliyyəti, kosmik texnikanın yaradılması, ondan istifadə, həmçinin kosmik fəzanın tədqiqi və ondan istifadə ilə bağlı xidmətlər göstərilməsi də daxil olmaqla.

Kosmik texnika - bilavasitə kosmik fəzanın tədqiqinə və ondan istifadəyə aid işlərin görülməsi üçün nəzərdə tutulmuş istənilən texniki qurğu.

Üçüncü şəxslər qarşısında mülki məsuliyyət - Sığortaçının üçüncü şəxslərin həyatına, sağlamlığına və ya əmlakına vurulmuş ziyanı, əgər belə ziyan kosmik fəaliyyətin həyata keçirilməsinin nəticəsi olmuşdursa, ödəmək barədə, qanuna görə yaranan öhdəliyi.

Həyata və sağlamlığa ziyan - bədən xəsarətləri, xəstələnmə və ya xəstəlik, əqli nasazlıqlar, ruhi travma, həmçinin belə bədən xəsarətləri, xəstələnmə və ya xəstəlik nəticəsində baş vermiş ölüm.

Əmlaka ziyan - əmlakın itirilməsi, məhv olması, zədələnməsi və ya sonrakı istifadəsinin qeyri-mümkünlüyü.

Sığorta riski - ehtimal edilən, baş verməsi halı üçün sığortalama aparılan hadisə.

Hadisə - Sığortaçı tərəfindən kosmik fəaliyyətin həyata keçirilməsi prosesində və ya nəticəsində görə baş vermiş,

Kosmik texnikanın zədələnməsi - hadisə nəticəsində kosmik texnikanın elə vəziyyətə düşməsidir ki, bu halda Sığortaçı tərəfindən lazımlı tədbirlər görülmədən, həmin texnikanın məqsədli təyinatı üzrə sonrakı istifadəsi mümkün deyil.

Kosmik texnikanın qismən məhv olması - hadisə nəticəsində kosmik texnikanın elə vəziyyətə düşməsidir ki, bu halda Sığortaçı tərəfindən bütün lazımlı tədbirlər görülməsinə baxmayaraq, həmin texnikanın məqsədli təyinatı üzrə tam həcmdə sonrakı istifadəsi mümkün deyil.

Kosmik texnikanın tamamilə məhv olması - hadisə nəticəsində kosmik texnikanın elə vəziyyətə düşməsidir ki, bu halda Sığortaçı tərəfindən bütün lazımlı tədbirlər görülməsinə baxmayaraq, həmin texnikanın sonradan və / və ya gələcəkdə məqsədli təyinatı üzrə istifadəsi tamamilə qeyri-mümkün olur və ya onun istifadəsi məqsədli təyinatı üzrə vəzifəni yerinə yetirməyə imkan vermir.

Kosmik texnikanın konstruktiv baxımdan tamamilə məhv olma'sı - hadisə nəticəsində kosmik texnikanın elə vəziyyətə düşməsidir ki, bu halda həmin texnikanın sonradan və / və ya gələcəkdə məqsədli təyinatı üzrə istifadəsi Sığortaçı üçün iqtisadi cəhətdən məqsəduyğun olmur.

Qəza komissiyası (İdarələrarası komissiya, Dövlət komissiyası - texniki komissiyadır, hadisənin səbəblərinin araşdırılması işinin hədəfidir.

Sığortaçının məsuliyyəti - sığorta hadisəsi baş verdikdə Sığortaçının sığorta müqaviləsinin şərtlərinə əsasən sığorta ödənişi həyata keçirmək vəzifəsi.

Maddə 2. Sığorta predmeti

2.1 Bu Qaydalara əsasən sığorta predmeti kosmik texnikanın zədələnməsi və kosmik fəaliyyətin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar yaranan mülki məsuliyyətdir.

2.2. Kosmik fəaliyyətin aşağıda göstərilən bütün mərhələlərində yaranan zərərlərə təminat verilir:

2.1.1 kosmik texnikanın istehsalı mərhələsində, yoxlamaların və sınaqların keçirilməsi də daxil olmaqla;

2.1.2 kosmik texnikanın kosmodromun ərazisinə çatdırılması mərhələsində;

2.1.3 kosmik texnikanın uçuşqabağı hazırlanması mərhələsində, yoxlamaların və sınaqların keçirilməsi də daxil olmaqla;

2.1.4 kosmik texnikanın işə salınması və orbitə çıxarılması mərhələsində, onun istismar verilmə dövrü də daxil olmaqla;

2.1.5 kosmik texnikanın məqsədli təyinatı üzrə istismarı mərhələsində.

Maddə 3. Sığorta sinfi

Bu Qaydalara əsasən təqdim olunan sığorta məhsulu əmlakın yanğından və digər risklərdən sığortası sinfinə aiddir.

II Fəsil. Sığortanın subyektləri və obyektı

Maddə 4. Sığortaçı

Bu Qaydalara görə Sığortaçı - «Atəşgah» Sığorta Şirkətidir.

Maddə 5. Sığortalı

5.1. Sığorta müqaviləsində göstərilən və sığortalanan obyektə bağlı sığorta marağı olan şəxs Sığortalı ola bilər.

5.2. Sığortalının rəhbər işçilərinin, vəzifəli şəxslərinin, Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə, sığorta müqaviləsinə və vəzifə öhdəliklərinə uyğun olaraq Sığortalının adından çıxış etmək səlahiyyəti verilmiş digər nümayəndələrinin fəaliyyəti Sığortalının fəaliyyəti hesab edilir.

Maddə 6. Sığortanın obyektı

6.1 Kosmik texnikanın sığortalanması hissəsində Sığortanın obyektı Sığortaçının kosmik texnikaya malik olması, ondan istifadə etməsi və / və ya onun barəsində sərəncam verməsi ilə əlaqədar əmlak maraqlarıdır.

6.2 Mülki məsuliyyətin sığortalanması hissəsində Sığortanın obyektı Sığortalının kosmik fəaliyyətin həyata keçirilməsi vaxtı üçüncü şəxslərin həyatına, sağlamlığına və / və ya əmlakına vurulmuş ziyanı qanunla müəyyən edilmiş qaydada ödəmək barədə öhdəliyi ilə əlaqədar əmlak maraqlarıdır.

IV Fəsil. Sığorta təminatı

Maddə 7. Sığorta təminatı

Sığortaçı sığortalanmış obyektin sığorta müqaviləsinin qüvvədə olduğu müddət ərzində bu Qaydalarla müəyyənləşdirilmiş sığorta risklərinin təsirdən zədələnməsi, fiziki məhv olması və ya hər hansı formada itkisi ilə bağlı (belə məhv olma, zədələnmə və ya itki bu Qaydalarla müəyyənləşdirilmiş istisnaların qüvvəsi altına düşməzsə) Sığortalının əmlak mənafeələrinə dəymiş zərərin əvəzini sığorta müqaviləsində müəyyən edilmiş sığorta məbləği həddində ödəməyə təminat verir.

Maddə 8. Sığorta riskləri

8.1. Əgər sığorta müqaviləsində başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa, hazırkı qaydaların 9-cu maddəsində qeyd olunan hallar istisna olmaqla, bu Qaydalarda hər hansı səbəb ucbatından baş verməmiş aşağıdakı sığorta riskləri müəyyənləşdirilir:

8.1.1. Kosmik təyinatı raketlərin (bundan sonra mətn üzrə "RKT") buraxılması zamanı üçüncü şəxslərin həyat, sağlamlığı və/və ya əmlakına dəyən zərər (məsuliyyət sığortası);

9.1.1. Yerüstü kosmik infrastrukturunu obyektlərinin, qırma vasitələrin və kosmik aparatların zədələnməsi və ya məhv olması (əmlak sığortası).

8.1.1.1. Kosmik təyinatı raketlərin (bundan sonra mətn üzrə "RKT") buraxılması zamanı üçüncü şəxslərin həyat, sağlamlığı və/və ya əmlakına dəyən zərərin ödənilməsi üzrə məsuliyyət sığortası kimi aşağıdakılar başa düşülür:

8.2. Üçüncü şəxslər qarşısında məsuliyyət sığortasının obyektləri kosmik layihələrin aşağıdakı iştirakçılarının onların tərəfindən üçüncü şəxslərə vurulmuş zərərinin ödənilməsi ilə bağlı əmlak mənafeələridir:

- RKT-ni buraxan ölkə (ölkələr);
- RKT-nin sahibi;
- buraxmanı təşkil edən şirkət.

8.3. Kosmik layihələrin həyata keçirilməsi zamanı üçüncü şəxslərə dəymiş zərərin əvəzinin ödənilməsi öhdəliyi beynəlxalq kosmik hüququna əsaslanaraq Azərbaycan Respublikasının mülki qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.

8.4. Bu qaydaların məqsədləri üçün əmlaka RKT-nin hissələri (raket daşıyıcısı, çarvadar bloku, kosmik aparatlar və s.) və texniki kompleksdə (TK), start kompleksində (SK) və ya kosmik infrastrukturunda yerləşdirilən RKT-nin start qabağı hazırlıq və buraxma əməliyyatları üçün lazım olan hər hansı digər avadanlıqlar.

8.5. Bu qaydaların məqsədləri üçün əmlakın sığortasına aşağıdakılar aid olunur:

8.5.1. kosmik obyektlərin nəqliyyat vasitələrinə istehsalçı-zavodun ərazisində yükləndirilməsi anından RKT-nin buraxılması anınadək onların zədələnməsi və/və ya məhv olması;

8.5.2. RKT-nin mühərrikin işə salınması anından kosmik aparatın (KA) raket daşıyıcısından (RD) ayrılması anınadək RKT-nin hissələrinin zədələnməsi və/və ya məhv olması;

8.5.3. KA-nın onun istismarı və/və ya iş orbitasına istismar üçün buraxılması zamanı zədələnməsi və ya məhv olması. Sığorta Müqaviləsi KA-nın iş yararlığının təsdiq olunmasından dərhal sonra qüvvəyə minir.

8.5.4. TK və SK-ların, KA-ların idarə olunması vasitələrinin, kosmik vasitələri obyektlərinin kompleks sınaqlarının həyata keçirilməsini təmin edən stend-komplekslərinin, poliçon ölçmə və startönü kompleksinin tikililərinin, RKT-nin tərkibinə daxil olan hissələrlə eyni komplekslərinin, yerüstü infrastrukturunun digertikili və vasitələrinin zədələnməsi və/və ya məhv olması.

Maddə 9. Sığorta risklərindən istisnalar

9.1 Zərər yaranması aşağıdakı hallar üzündən baş verdikdə Sığortaçı sığorta müqaviləsi üzrə sığorta ödənişi ödəməkdən azad edilir:

9.1.1 müharibə elan edilib-edilməməsindən asılı olmayaraq, hər cür hərbi əməliyyatlar və ya hərbi tədbirlər və onların nəticələri, minaların, borribaların və başqa müharibə vasitələrinin təsirləri; vətəndaş müharibəsi, qiyam, inqilab, üsyan, hərbi vəziyyət, hakimiyyəti qanunsuz yolla ələ keçirmiş şəxslərin hərəkətləri və ya hakimiyyəti qanunsuz yolla ələ keçirmək cəhdləri, səfərbərlik; sığortalanmış əmlakın dövlət orqanlarının sərəncamı ilə müsadirə edilməsi, rekvizisiyası, milliləşdirilməsi, üzərinə həbs qoyulması, məhv edilməsi və ya zədələnməsi;

9.1.2 tətilər, xalq iğtişaşları;

9.1.3 hər hansı qanunazidd hərəkətlər və ya sabotaj;

9.1.4 atom enerjisinin hər hansı şəkildə tətbiq və istifadə edilməsi, parçalanan materialların daşınması və saxlanması ilə əlaqədar radiasiyanın və ya radioaktiv zəhərlənmənin birbaşa və ya dolaylı təsiri;

9.1.5 Sığortalının və ya Sığortalı tərəfindən səlahiyyət verilmiş şəxslərin sığortalanmış kosmik texnikaya malik olmaq, ondan istifadə etmək və / və ya onun barəsində sərəncam vermək üçün qərəzli niyyəti. Sığortalının qərəzli niyyəti dedikdə, o cümlədən, Sığortalının və ya Sığortalı tərəfindən səlahiyyət verilmiş şəxslərin kosmik texnikaya malik olmaq, ondan istifadə etmək və / və ya onun barəsində sərəncam vermək üçün, həmçinin aparılan işlər üçün müəyyən edilmiş qaydaları və normativ sənədləri qəsdən pozması başa düşülür.

Bu istisna kosmik texnikanın işə salınması zamanı üçüncü şəxslərin həyatına, sağlamlığına və / və ya əmlakına zərər vurulmasının qarşısının alınması məqsədi ilə onun məhv edilməsi nəticəsində yaranmış zərərlərə aid edilmir;

9.1.6 peyk əleyhinə silahların istənilən növlərinin, o cümlədən lazerlərin və istənilən başqa növ istiqamətlənmiş enerji mənbələrinin təsirləri;

9.1.7 sığortalanmış kosmik texnikanın aşkar görünən zədələri olmadığı halda onun kosmodroma çatdırılması prosesində elektron sxemlərin işində yaranmış pozulmalar, mexaniki nasazlıqlar, - əgər bu hallar daşıma vasitəsinin qəzaya uğramasının və ya daşıma vasitələrinin toqquşmasının nəticəsi olmamışdırsa;

9.1.8 xarici elektromaqnit və ya radiotezlik mənbəyinin təsirləri, - əgər belə təsir təbii hadisələrin nəticəsi olmamışdırsa və sığortalanmış əmlakın fiziki dağılmasına səbəb olmamışdırsa;

9.1.9 dolaylı xarakterli zərərlər, əldən verilmiş mənfəət.

9.2 Mülki məsuliyyətin sığortası hissəsində Sığortaçının məsuliyyəti aşağıdakı hallara da aid edilmir:

9.2.1 üçüncü şəxslərin həyatına, sağlamlığına və ya əmlakına vurulmuş ziyan əgər belə şəxslər və / və ya onların sahibliyində, istifadəsində və ya sərəncamında olan əmlak ziyanın çəkilməsi vaxtında sığorta müqaviləsində göstərilmiş kosmik fəaliyyət çərçivəsində kosmik təyinatlı raketin uçuşu üçün ayrılmış məkan da daxil olmaqla, kosmik infrastruktur obyektlərinə aid olan ərazidə və ya məkanda olmuşlarsa;

9.2.2 Sığortalının işçilərinin və ya üçüncü şəxslərin həyatına, sağlamlığına və ya əmlakına vurulmuş, Sığortalının sahibkarlıq fəaliyyətinin və ya sığorta müqaviləsində göstərilmiş kosmik fəaliyyətin çərçivəsindən kənara çıxan başqa fəaliyyətinin nəticə olan ziyan;

9.2.3 ekoloji ziyan vurulması nəticəsində yaranmış zərərlər;

9.2.4 aşağıda göstərilən halların birbaşa və ya dolaylı nəticəsi olan və ya onlardan irəli gələn zərərlər:

a) səs-küy (insan qulağı ilə eşidilən və ya eşidilməyən), vibrasiya, zərbə dalğası və onlarla bağlı istənilən başqa hadisə,

b) hər növ çirkləndirmələr və ya zəhərləmələr,

c) elektrik və elektromaqnit maneələri,

onlar uçuş vaxtı qeydə alınmış qəzanın, yanğının, partlayışın, toqquşmanın, yaxud faydalı yüklənmənin və ya daşıyıcı raketin ştatdankənar işinə səbəb olmuş hadisənin nəticəsi olduğu hallardan başqa.

Maddə 10. Sığortanın ərazisi

10.1. Əgər sığorta müqaviləsində başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa, bu sığorta aşağıdakı göstərilən ərazilərdə qüvvədədir:

10.1.1 kosmik texnikanın istehsalı mərhələsində (yoxlamaların və sınaqların keçirilməsi də daxil olmaqla) - istehsalçı-zavodun ərazisi;

10.1.2 kosmik texnikanın kosmodromun ərazisinə çatdırılması mərhələsində - çatdırma marşrutu və kosmodrom ərazisi;

10.1.3 kosmik texnikanın uçuşqabağı hazırlanması mərhələsində, yoxlamaların və sınaqların keçirilməsi də daxil olmaqla - kosmodrom və yoxlamaların və sınaqların keçirilməsi əraziləri;

10.1.4 kosmik texnikanın işə salınması və orbitə çıxarılması mərhələsində (istismara verilmədən əvvəl də daxil olmaqla) - yer kürəsi və kosmik orbit;

10.1.5 kosmik texnikanın məqsədli təyinatı üzrə istismarı mərhələsində - açıq kosmos və göycisimləri

V Fəsil. Sığorta məbləği və sığorta haqqı

Maddə 11. Sığorta məbləği və azadolma məbləği

11.1 Kosmik texnikanın sığortası haqda müqavilə üzrə sığorta məbləği sığortalanmış əmlakın həqiqi dəyərindən artıq ola bilməz.

11.2 Mülki məsuliyyətin sığortası haqda müqavilə üzrə sığorta məbləği (Sığortaçının məsuliyyətinin məcmu limiti) Sığortalının ərizəsinə əsasən tərəflərin razılaşdırması yolu ilə müəyyən edilir.

11.3 Sığorta müqaviləsində hər bir sığorta hadisəsi üzrə sığorta ödənişi ödənilməsi üçün məbləğlərin son hədləri (məsuliyyətin limitləri) göstərilmiş ola bilər. Bu halda eyni səbəbdən yaranmış bir neçə zərəre bir sığorta hadisəsi kimi baxılır.

11.4 Sığorta müqaviləsində məsuliyyətin limitləri hər risk üzrə ayrıca nəzərdə tutula bilər.

11.5 Əgər sığorta müqaviləsində başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa, sığorta ödənişi ödənilməsindən sonra sığorta məbləği ödənməmiş sığorta ödənişi həcmində azalır. Sığorta məbləği sığorta hadisəsinin baş verməsi gündən azaldılmış hesab edilir.

11.6 Tərəflər sığorta müqaviləsində Sığortaçı tərəfindən kompensasiya edilməyən zərərin - azadolma məbləğinin həcmi barədə qeyd-şərt edə bilərlər. Azadolma məbləği şərti və ya şərtsiz ola bilər:

11.6.1. Şərti azadolma məbləği - Sığortaçı sığorta hadisəsi nəticəsində vurulmuş, azadolma məbləği həcmi aşmayan həddə zərər üçün məsuliyyət daşımır, zərər azadolma məbləğinin həcmi aşdıqda isə onun əvəzini tamamilə ödəyir;

11.6.2. Şərtsiz azadolma məbləği - Sığortaçı bütün hallarda sığorta hadisəsi nəticəsində vurulmuş zərərin əvəzini azadolma məbləği ölçüsü çıxılmaqla ödəyir.

11.7 Azadolma məbləği mütləq ölçüdə və ya məsuliyyətin limitindən faiz şəklində müəyyən edilə bilər.

11.8 Azadolma məbləği hər bir sığorta hadisəsi üzrə müəyyən edilir. Əgər bir neçə sığorta hadisəsi baş verərsə, azadolma məbləği onlardan hər birinə görə çıxılır.

Maddə 12. Sığorta haqqı

12.1. Sığorta haqqı sığorta müqavilənin bağlanması vaxtı qüvvədə olan sığorta tariflərinə uyğun olaraq Sığortaçı tərəfindən müəyyən edilir. Sığorta haqqının məbləği sığortalanmaya qəbul edilən risklərin hər biri üzrə müəyyən edilir.

12.2. Sığorta haqqı birdəfəlik ödənilir və ya, tərəflərin razılığı ilə, hissələrə bölünməklə ödənilir. bilər.

12.3. Sığorta haqqı qüvvədə olan qanunvericiliyə uyğun olaraq Sığortalı tərəfindən sığorta haqqının ödənilməsi barədə Sığortaçıdan hesab və ya sığorta haqqının həcmi, onun ödənişinin qaydası və müddətləri haqqında informasiyanı əks etdirən başqa sənəd alındıqdan sonra Sığortaçı tərəfindən ödənilir.

12.4. Sığorta haqqı Sığortalının tapşırığına əsasən başqa şəxs tərəfindən ödənilə bilər, bu halda da sığorta müqaviləsi öz qüvvəsini tam həcmdə saxlayır.

12.5. Əgər sığorta müqaviləsində sığorta haqqının hissələrə bölünməklə ödənilməsi nəzərdə tutulmuşdursa, onda müqavilədə növbəti sığorta ödəməsinin müəyyən edilmiş müddətdə ödənilməməsinə görə cərimə nəzərdə tutula bilər.

12.6. Əgər sığorta hadisəsi ödənilmə müddəti keçmiş növbəti sığorta haqqının ödənilməsinə qədər baş vermişdirsə, ödənilməli sığorta ödənişinin həcmi müəyyən edilərkən Sığortaçı ödənilmə müddəti keçmiş sığorta ödəməsinin məbləğini sığorta ödənişi məbləğindən çıxmaq hüququna malikdir.

12.7 Əgər sığorta müqaviləsində göstərilmiş kosmik fəaliyyət sığorta müqaviləsinin qüvvədə olduğu dövrdə bütövlükdə və ya qismən həyata keçirilməmişdirsə və Sığortaçıdan asılı olmayan səbəblərə görə bundan sonra həyata keçirilə bilməyəcəkdir və Sığortaçının məsuliyyəti başlamamışdırsa, Sığortaçı sığorta müqaviləsinə xitam verilməsi anından 30 gün ərzində sığorta haqqını həmin sığorta müqaviləsi barəsində işin aparılmasına çəkilmiş xərclər çıxılmaqla Sığortalıya qaytaracaqdır.

12.8 Sığorta müqaviləsi Sığortaçının məsuliyyəti dövrünün başlanması anına qədər pozulduqda, Sığortaçı sığorta müqaviləsinə xitam verilməsi anından 30 gün ərzində sığorta haqqını həmin sığorta müqaviləsi barəsində işin aparılmasına çəkilmiş xərclər çıxılmaqla Sığortalıya qaytarmağa borcludur.

12.9 Sığorta müqaviləsi Sığortaçının məsuliyyəti dövrünün başlanmasından sonra pozulduqda, sığorta müqaviləsi ilə və bu Qaydalarla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, sığorta haqqı qaytarılmalı deyildir.

Maddə 13. Sığorta müqaviləsinin bağlanması və qüvvədə olması

13.1. Sığorta müqaviləsi Sığortalının yazılı ərizəsinə əsasən bağlanır, Sığorta müqaviləsinə əlavədə Sığortalı Sığortaçının yazılı sorğusunda razılaşdırılmış informasiyanı Sığortaçıya təqdim edir.

Sığortalanma üçün ərizə sığorta müqaviləsinə əlavə edilir və onun ayrılmaz hissəsidir.

13.2. Sığorta müqaviləsi tərəflər onu imzaladığı andan bağlanmış hesab edilir.

13.3. Əgər sığorta müqaviləsi bağlanan vaxt Sığortalının bilərəkdən mötəbər olmayan informasiya verməsi, sığortalanmaya qəbul edilən predmet barəsində riskin dərəcəsinin təyin edilməsi üçün əhəmiyyət kəsb edən və ona məlum olan məlumatları gizlətməsi və ya təhrif etmiş olması sübut edilərsə, Sığortaçı sığorta müqaviləsinin etibarsız hesab olunmasını tələb etməyə haqlıdır.

13.4. Əgər sığorta müqaviləsi bağlanan vaxt Sığortaçıya bildirilmiş hallarda əhəmiyyətli dəyişikliklər sığorta riskinin artımına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edə bilərsə, Sığortalı, bu dəyişikliklər ona məlum olan kimi, bu haqda Sığortaçıya dərhal yazılı surətdə məlumat verməyə borcludur.

13.5. Kosmik fəaliyyətin sığorta müqaviləsində göstərilmiş mərhələlərindən hər birinin sonunda Sığortalı dərhal, kosmik fəaliyyət mərhələlərindən hər birinin sonu anından 3 (üç) iş günü ərzində Sığortaçıya yazılı şəkildə bildirişlər göndərərək müvafiq mərhələnin bitmə tarixi və onun keçməsi haqqında informasiyanı ona bildirməyə borcludur.

13.6. Sığortaçı Sığortalı ilə razılaşdırdıqdan sonra və qanunla müəyyən edilmiş qaydada aşağıdakı hüquqlara malikdir:

13.6.1 Sığortalının sığortalanmış (kosmik fəaliyyətin sığorta müqaviləsində göstərilmiş) kosmik texnikaya aidiyyəti olan sənədləri ilə tanış olmaq;

13.6.2 Öz mülahizəsinə görə seçilmiş və sığortalanmış (kosmik fəaliyyətin sığorta müqaviləsində göstərilmiş) kosmik texnikaya aidiyyəti olan obyektlərə öz nümayəndələrini və ya müşahidəçilərini göndərmək.

13.7 Sığortalı sığorta müqaviləsi üzrə hüquqi münasibətlərə aidiyyəti olan hər hansı dəyişikliklər ona məlum olan kimi bu haqda Sığortaçıya yazılı surətdə bildirməyə borcludur.

13.8 Sığortalı sığorta müqaviləsi üzrə öz hüquqlarını və vəzifələrini başqa şəxsə tamamilə və ya qismən həvalə etdiyi halda Sığortaçının yazılı razılığı olarsa, sığorta müqaviləsi belə şəxs barəsində öz qüvvəsini saxlayır.

13.9 Sığorta müqaviləsi üzrə göndərilən bildirişlər və məlumatlar yazılı formada yerinə yetirilməli və poçt, teleqraf, teletayp, telefon, elektron və ya tərəflər arasında razılaşdırılmış başqa rabitə vasitələri ilə göndəriləməlidir.

13.10. Sığorta müqaviləsi üzrə (bildirişlər və məlumatlar verilməsi vaxtı tərəflərdən birinin özü də bilmədən yol vermiş olduğu səhvlər, nöqsanlar və ya yanlış hərəkətlər, əgər hər hansı belə səhv və ya nöqsan aşkar ediləndən sonra dərhal düzəldilmişdirsə, digər tərəfi öz öhdəliklərinin icrasından azad etmir.

13.11 Sığorta dövrü (Sığortaçının məsuliyyəti dövrü) sığorta müqaviləsində müəyyən edilir.

13.12 Sığortaçının məsuliyyətinin başladığı və başa çatdığı tarixlər təqvim tarixləri kimi və ya sığorta müqaviləsində göstərilmiş hadisələrin baş verməsi anları kimi göstərilir.

13.13 Əgər məsuliyyətin başladığı və başa çatdığı tarixlər təqvim tarixləri kimi göstərilmişdirsə, onda Sığortaçının məsuliyyəti müqavilədə göstərilmiş tarixlərdə saat 24:00-da başlayır və saat 24:00-da başa çatır (müqavilənin imzalandığı yerin vaxtı ilə).

13.14 Əgər məsuliyyətin başladığı vaxt sığorta müqaviləsində göstərilmiş hadisələrin baş verməsi anı kimi göstərilmişdirsə, onda belə hadisə müqavilənin qüvvədə olma müddəti ərzində baş vermiş olmalıdır, əks təqdirdə Sığortaçının məsuliyyəti başlamır.

13.15. Bütün hallarda aşağıdakı hadisələrdən hər hansı biri baş verdikdə Sığortaçının məsuliyyəti başa çatır:

13.15.1. sığorta riskinin mövcudluğuna sığorta hadisəsinin baş verməsindən başqa hallara görə xitam verilməsi;

13.15.2. sığorta məbləği ölçüsündə sığorta ödənişi ödənilməsinə səbəb olmuş sığorta hadisəsinin (sığorta hadisələrinin məcmusunun və ya onların ardıcılığının) baş verməsi;

13.15.3 . sığorta müqaviləsinin pozulması.

14. Sığorta müqaviləsinə əlavələr və dəyişikliklər edilməsi və xitam verilməsi qaydası

14.1 Tərəflərin razılığı ilə sığorta müqaviləsinə dəyişikliklər, əlavə edilə və ya xitam verilə bilər.

14.2 Sığorta müqaviləsinə onun bağlanmış olduğu müddətdən əvvəl o halda xitam verilir ki, onun qüvvəyə minməsindən sonra sığorta hadisəsinin baş verməsi imkanı aradan qalxmış olsun və sığorta riskinin mövcudluğuna sığorta hadisəsindən başqa hallara görə, o cümlədən sığortalanmış kosmik texnikanın sığorta hadisəsinin baş verməsindən başqa səbəblərdən məhv olması halında xitam verilmiş olsun.

14.3 Əgər sığorta müqaviləsi bağlandıqdan sonra risk dərəcəsinin artmasına səbəb olan dəyişikliklər baş vermişdirsə, Sığortaçı riskin artmasına müvafiq olaraq sığorta müqaviləsinin şərtlərinə dəyişiklik olunmasını və / və ya əlavə sığorta haqqı ödənişləri tələb etmək hüququna malikdir.

14.4 Sığortalı sığorta riski dərəcəsinin artması ilə əlaqədar, Sığortaçının sığorta müqaviləsinin şərtlərinə dəyişiklik olunması və ya əlavə sığorta haqqı ödənilməsi barədə tələbi ilə razılaşmadığı halda Sığortaçı müqavilənin birtərəfli qaydada pozulmasını tələb etmək hüququna malikdir. Sığorta müqaviləsinin belə pozulması halında müqavilə riskdə göstərilən dəyişikliklərin başverməsi anından pozulmuş hesab ediləcəkdir.

14.5 Sığorta haqqının ödənilməsi və/və ya sığorta haqqının ödənişi müddətlərinin pozulması halında Sığortaçı sığorta müqaviləsinə birtərəfli qaydada pozmaq hüququna malikdir.

15. Sığorta müqaviləsinə vaxtıdan əvvəl xitam vermə ilə bağlı xəbərdar etmə

15.1. Sığorta müqaviləsinə vaxtıdan əvvəl xitam verilməsi üçün əsas olan şərait yarandıqda, Sığorta müqaviləsinə xitam verilməsində maraqlı olan tərəf dərhal digər tərəfi bu barədə xəbərdar etməlidir.

15.2. Sığorta müqaviləsində nəzərdə tutulmuş hallarda, həmçinin tərəflərin başqa cür razılaşmasına əsasən, sığorta müqaviləsinə Sığortalının və ya Sığortaçının tələbi ilə vaxtıdan əvvəl xitam verildikdə, bu barədə bir tərəf digərinə ən azı 30 (otuz) gün əvvəl (sığorta müqaviləsi beş ildən çox müddətə bağlanmış olduqda 60 (altmış) gün, üç aydan az müddətə bağlanmış olduqda isə 5 (beş) iş günü əvvəl), tələbini əsaslandırığı yazılı bildiriş göndərməlidir. Belə bildiriş Sığorta müqaviləsinin ləğvi tarixini özündə əks etdirməklə Sığortalının və ya Sığortaçının Sığorta müqaviləsində göstərilən ünvanına göndərildikdə, Sığorta müqaviləsi bildirişdə göstərilən tarixdən ləğv edilmiş sayılır. Bu bildirişin poçt vasitəsilə göndərilməsi, yuxarıda göstəriləni kimi, həmin xəbərdarlığın edilməsi faktının sübut edilməsi üçün kifayətdir və Sığorta müqaviləsi bildirişdə göstərilən tarixdən və vaxtdan etibarsız sayılacaq.

Maddə 16. Sığorta müqaviləsinə vaxtıdan əvvəl xitam vermənin nəticələri

16.1. Sığorta müqaviləsinə vaxtıdan əvvəl xitam verildikdə, sığorta qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, Sığortaçı həmin Sığorta müqaviləsi üzrə işlərin aparılması . xərclərini çıxmaqla Sığorta müqaviləsinin qurtarmamış müddəti üçün sığorta haqqını ona qaytarır;

16.2. Sığorta müqaviləsinə Sığortaçının tələbi ilə vaxtıdan əvvəl xitam verildikdə o, sığorta haqqını bütünlüklə Sığortalıya qaytarır; əgər bu tələb Sığortalının Sığorta müqaviləsi üzrə vəzifələrini yerinə yetirməməsi ilə bağlıdırsa, Sığortaçı həmin Sığorta müqaviləsi üzrə işlərin aparılması xərcləri çıxılmaqla, Sığorta müqaviləsinin qurtarmamış müddəti üçün sığorta haqqını qaytarır.

16.3. Sığorta müqaviləsinə vaxtıdan əvvəl xitam verildiyi halda, əgər xitam vermə anınadək Sığortaçı tərəfindən Sığortalıya ödənilmiş sığorta haqqına bərabər və ya ondan çox miqdarda sığorta ödənişi verilmişdirsə, sığorta haqqı Sığortalıya qaytarılmır.

16.4. Sığorta müqaviləsinə vaxtıdan əvvəl xitam verildiyi halda, əgər xitam vermə anınadək Sığortaçı tərəfindən Sığortalıya ödənilmiş sığorta haqqından az miqdarda sığorta ödənişi verilmişdirsə, həmin sığorta haqqı məbləği ilə sığorta ödənişi məbləği arasındakı fərq miqdarında sığorta haqqının Sığortalıya qaytarılması müvafiq olaraq bu Qaydalarm 16.1-ci və 16.2-ci bəndlərində nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir.

16.5. Sığorta müqaviləsi üzrə sığorta haqqının yenidən hesablanmalı olması halında Sığortaçı bunlardan hansının daha yüksək olmasından asılı olaraq, artıq qazanılmış sığorta haqqını və ya hər hansı minimal və (və ya) depozit sığorta haqqının qısamüddətli hissəsini saxlamaq hüququnamalıdır.

Maddə 17. Sığorta müqaviləsində əlavə şərtlərin nəzərdə tutulması

Sığorta müqaviləsi bağlandıqdan sonra Sığortalı və Sığortaçı qanunvericiliyə zidd olmayan başqa şərtlərbarədə razılığa gələ bilərlər.

Maddə 18. Sığorta müqaviləsinin qüvvəyə minməsi

Sığorta Müqaviləsi KA-nın işə yararlığının təsdiq olunmasından dərhal sonra (amma sığortahaqqının ilk hissəsinin və ya tam ödənilməsindən gec olmamaq şərti ilə) qüvvəyə minir.

Maddə 19. Sığorta müqaviləsinin qüvvədə olma müddəti

Sığorta müqaviləsinin qüvvədə olması müddəti Sığorta yalnız sığorta müqaviləsinin qüvvədə olduğu müddət ərzində baş verən sığorta hadisələrini əhatə edir.

Maddə 20. Sığorta müqaviləsi qüvvədə olduğu zaman tərəflərin qarşılıqlı münasibətləri

20.1. Sığortalı sığorta müqaviləsi bağlandıqdan sonra meydana çıxan və Sığortaçının müqavilədən imtina etmək, yaxud onu məzmunu dəyişdirilmiş şəkildə bağlamaq qərarına təsir göstərə bilən sığorta riskinin artması ilə bağlı bütün hallar barədə Sığortaçıya məlumat verməlidir.

20.2. Sığorta riskinin əhəmiyyətli dərəcədə artmasına təsir göstərə bilən hallar haqqında məlumatı aldıqdan sonra Sığortaçı:

20.2.1. Sığorta müqaviləsinə müvafiq dəyişikliklər edə bilər;

20.2.2. əlavə sığorta haqqının ödənilməsini tələb edə bilər;

20.2.3. bu şərait yarandıqdan sonra Sığorta müqaviləsinə xitam verə bilər.

Maddə 21. Təhlükəsizlik normalarının pozulması

21.1. Əgər Sığortalı, kosmik fəaliyyətin istənilən mərhələsində təhlükəsizlik qaydalarını və normalarını və ya digər analoji normativləri pozarlarsa, yaxud əgər belə pozuntular Sığortalının xəbəri olaraqdan baş verərsə, belə pozuntular riskin dərəcəsini əhəmiyyətli dərəcədə artıran hallar hesab ediləcəkdir. Belə pozuntular barədə Sığortaçıya məlum olan gündən sonra bir ay müddətində Sığortaçının göstərilən pozuntular aradan qaldırılanadək sığorta müqaviləsinə ləğv etmək hüququ var.

21.2. Sığortaçı səbəbi bilavasitə təhlükəsizlik qaydalarının pozulması olan sığorta hadisələrinə görə sığorta ödənişi verməkdən imtina etmək hüququna malikdir. Lakin belə qaydaların pozulması itkilərin baş verməsi səbəbi ilə əlaqəli olmadıqda sığorta ödənişi verilməlidir.

Maddə 22. Sığortalının qəsdən edilən hərəkətləri

22.1. Əgər Sığortalı sığorta hadisəsinin baş verməsinə aparıb çıxaran hərəkətləri qəsdən otdıkdə və ya bu cür hərəkətə qəsdən yol verdikdə, yaxud sığorta hadisəsinin səbəbini, yaxud zərərin həcmi müəyyənləşdirərkən qəsdən Sığortaçını və ya onun nümayəndəsini aldatdıqda, yaxud əgər sığorta müqaviləsi bağlandıqdan sonra baş vermiş hallar barədə bilə-bilə yalan məlumat vermiş olduğu müəyyənləşdirilsə, Sığortaçı həmin sığorta hadisələrinə görə sığorta ödənişini vermək öhdəliyindən tam şəkildə azad edilir.

22.2. Əgər Sığortalı, Sığortalının işçiləri sığortalanmış əmlaka qəsdən ziyan vurmağa, zərərin səbəbinin və həcmi müəyyənləşdirilməsi zamanı saxtakarlığa, aldatmaya, dələduzluğa görə İttiham olunarlarsa, məhkəmənin müvafiq qərarı qüvvəyə mindikdən sonra sığorta ödənişinin istənilən Faydalanan şəxsə verilməsi öhdəliyindən Sığortaçının azad olması qəti hesab olunur.

VI Fəsil. Sığorta hadisəsi zamanı ediləcək hərəkətlər

Maddə 23. Sığorta hadisəsi.

23.1 Kosmik texnikanın sığortası hissəsində Sığorta hadisəsi sığortalanmış əmlakın tamamilə məhv olmasına, konstruktiv baxımdan tamamilə məhv olmasına, qismən məhv olmasına və ya zədələnməsinə gətirib çıxarmış və bu Qaydalara uyğun olaraq Sığortaçının sığorta ödənişi ödəmək öhdəliyi ilə nəticələnmiş hadisədir.

23.2 Sığorta müqaviləsində göstərilmiş kosmik fəaliyyətin həyata keçirilməsi nəticəsində üçüncü şəxslərin həyatına, sağlamlığına və ya əmlakına vurulmuş ziyanın ödənişi üzrə Sığortaçının öhdəliyinin yaranması, əgər bu Qaydalara uyğun olaraq, belə ziyan Sığortaçı tərəfindən kompensasiya edilməlidir, Mülki məsuliyyətin sığortalanması hissəsində Sığorta hadisəsidir.

Maddə 24. Sığorta hadisəsi baş verdikdə tərəflərin hüquq və vəzifələri

24.1. Sığortalı aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirməyə borcludur:

24.1.1. Yaranmış vəziyyətdə mümkün zərərlərin azaldılması üzrə ağılabatan və əlçatan tədbirlər görməli;

24.1.2. Dərhal, lakin istənilən halda hadisə haqqında bildiyi andan sonra 72 (yetmiş iki) saatdan gec olmayaraq Sığortaçıya bu barədə məlumat verməli və ona hadisənin baş vermə vaxtı və şəraiti, habelə onun güman edilən səbəbləri haqqında ətraflı informasiyadan ibarət yazılı bildiriş göndərməli;

- 24.1.3. Sığortaçının mümkün zərərlərin azaldılmasına yönəldilmiş göstərişlərinə, əgər belə göstərişlər Sığortalıya bildirilmişdirsə, riayət etməli;
- 24.1.4. Hadisə haqqında Sığortaçıya bildiriş göndəriləndən sonra 30 (otuz) gündən gec olmayaraq, hadisə haqqında ərizəni Sığortaçıya göndərməli, həmin ərizədə hadisənin yeri, tarixi, vaxtı və xarakteri, onun baş verməsinin ehtimal edilən səbəbləri və zərərlərin ölçüsü haqqında informasiyanı əks etdirməli;
- 24.1.5. Onun sərəncamında olan və sığorta müqaviləsinin şərtlərinə görə kompensasiya edilməli olan zərərlər vurulmasını sübut edən bütün materialları və sənədləri, hadisənin şəraiti barəsində başqa informasiyanı, Sığortaçıya təqdim etməli;
- 24.1.6. Sığortaçının tələbinə əsasən, qəza komissiyasının işində onun nümayəndəsinin iştirakını təmin etməli;
- 24.1.7. Sığortalının subroqasiya hüququnun Sığortaçıya keçməsinə təmin etməli;
- 24.1.8. Sığortalıya qarşı pretenziyalar təqdim edilməsi və ya ona qarşı məhkəmə iddiası qaldırılması ilə əlaqədar Sığortalı və ya onun nümayəndələri tərəfindən alınmış bütün tələbləri, bildirişləri, məhkəmə çağırışlarını və ya məhkəmənin başqa təlimatlarını dərhal Sığortaçıya göndərməli;
- 24.1.9. Hər hansı pretenziya, tələb və ya iddia alındıqda Sığortaçının belə pretenziya, tələb və ya iddianı müstəqil tənzimləməsi imkanını təmin etməli;
- 24.1.10. Məhkəmə dinləmələrində və məhkəmə araşdırmalarında Sığortaçıya kömək etməli və onun xahişinə əsasən məhkəmə dinləmələrində və məhkəmə araşdırmalarında iştirak etməli, pretenziyaların nizama salınmasına və məhkəmə işlərinin aparılmasına kömək etməli. Belə xahişlə əlaqədar Sığortalı tərəfindən və ya onun adından çəkilmiş xərclər Sığortaçı tərəfindən ödənilir.
- 24.1.11. Sığortaçının razılığı olmadıqda hər hansı ödənişlər etməkdən, öz üzərinə öhdəliklər götürməkdən və ya hadisə baş verən vaxtda zəruri olan təxirəsalınmaz tibbi yardım göstərilməsi ilə bağlı xərclərdən başqa, hər hansı xərclər çəkməkdən, o cümlədən üçüncü şəxslərə kömək göstərməkdən imtina etməlidir. Əks təqdirdə Sığortalının belə ödəmələri, öhdəlikləri və xərcləri Sığortaçı tərəfindən kompensasiya edilməli deyildir.
- 24.2. Sığortaçı aşağıdakı hüquqlara malikdir:
- 24.2.1. Sığortalıya onun mümkün zərərlərinin azaldılmasına yönəldilmiş sonrakı hərəkətləri haqqında göstərişlər vermək.
- 24.2.2. Hadisə yerini müayinə etmək vurulmuş zərərin həcmi müəyyən etmək.
- 24.2.3. Qəza komissiyasının işində iştirak etmək.
- 24.2.4. Hadisənin səbəblərini və şəraitini müstəqil şəkildə müəyyənləşdirmək, bu məqsədlə müstəqil mütəxəssislərdən ibarət ekspert komissiyalarını cəlb etmək;
- 24.2.5. Üçüncü şəxslərin həyatına, sağlamlığına və ya əmlakına zərər vurulmasına görə Sığortaçıya qarşı qaldırılmış məhkəmə iddiası və ya başqa təhqiqatlar üzrə Sığortaçının adından və Sığortaçının xeyrinə cavabdeh olmaq;
- 24.2.6. Sığortalının cavabdeh kimi çıxış etdiyi istənilən pretenziyanı və ya iddianı özünün məqsədəuyğun hesab etdiyi kimi tənzimləmək.

Madde 25. Zıyanın qarşısının alınması və həcmnin azaldılması

Bu sığorta ilə əhatə olunmasından asılı olmayaraq, Sığortalı artıq baş vermiş istənilən zərər, xəsarət və yaranmış məsuliyyətin azaldılması və gələcəkdə baş verə biləcək belə halların qarşısının alınması məqsədi ilə bütün ağılabatan və zəruri tədbirləri görməyə borcludur. Sığortalının belə tədbirləri görməməsinin birbaşa və ya dolayı nəticəsi olaraq baş vermiş istənilən zərər, xəsarət və yaranmış məsuliyyətə münasibətdə sığorta təminatı verilmir. Belə tədbirlər həyata keçirilərkən Sığortalı Sığortacının verdiyi bütün təlimatları yerinə yetirməyə borcludur.

Madde 26. Sığortaçı tərəfindən nəzarət

- 26.1. Sığortaçı sığorta hadisəsi və onun nəticələri barədə Sığortalının bütün hərəkətlərinə nəzarət etmək və sığorta ödənişinin verilməsinə təsir göstərən bütün məsələlər barədə qərar vermək imkanına malik olmalıdır.
- 26.2. Sığortalı sığorta hadisəsi nəticəsində zərər çəkmiş bütün əmlakı Sığortaçı onlara baxış keçirənə qədər zədəli olduğu vəziyyətdə qoruyub saxlamalıdır.
- 26.3. Sığortaçı, həmçinin onun səlahiyyət verdiyi istənilən şəxs üzərinə heç bir məsuliyyət götürmədən və ya sığorta müqaviləsi üzrə Sığortaçının hər hansı hüquqlarını azaltmadan zərərin baş verdiyi binaya girmək, onu öz sahibliyinə götürmək və sahibliyində saxlamaq, həmçinin istənilən sığortalanmış əmlakı sahibliyinə götürmək və ya onun hər hansı ağılabatan məqsədlər üçün və üsullarla Sığortaçıya verilməsini tələb etmək hüququna malikdir. Əgər yuxarıda sadalanan şərtlər yerinə yetirilməzsə, sığorta ödənişi verilmir.
- 26.4. Faktiki təmir üzrə təmir xərcləri Sığortaçı ilə razılaşma əsasında müəyyənləşdirildikdə, təmir başlayana qədər təmir emalatxanası da Sığortaçı ilə razılaşdırılmalıdır.

26.5. Sığortalı sığorta hadisəsinə aid olan bütün sənədləri və məlumatları Sığortaçıya təqdim etməli, həmçinin hadisənin bütün digər iştirakçılarının və sığorta hadisəsi ilə əlaqəli məsələlərə baxan səlahiyyətli dövlət orqanlarının fəaliyyətləri barədə ona dərhal xəbər verməlidir.

26.6. Sığortalının Sığortaçı ilə ilkin razılıq olmadan öz məsuliyyətinin tanınmasına yönəlmiş hər hansı hərəkəti etməyə, saziş bağlamağa və ya vəd verməyə hüququ yoxdur.

26.7. Sığortaçı sığorta hadisəsi ilə bağlı bütün rəsmi və qeyri-rəsmi araşdırmalarda Sığortalının fənafeələrini öz hesabına təmsil və müdafiə edə bilər.

Maddə 27. Sığorta hadisəsini sübut etmək vəzifəsi

27.1. Sığorta hadisəsi faktının və dəyən zərərin həcmi sübut edilməsi vəzifəsi Sığortalının üzərinə qoyulur.

27.2. Sığorta hadisəsi faktının və şəraitinin, itkilərin həcmi təsdiq edilməsi üçün qanunvericilik və işgüzar adətlərə uyğun olaraq tələb olunan sənədlər də daxil olmaqla, Sığortalı özündə olan bütün sənədləri Sığortaçıya təqdim etməlidir.

VII Fəsil. Sığorta ödənişi

Maddə 28. Sığorta ödənişi

28.1 Sığorta ödənişinin həcmi sığorta müqaviləsi ilə müəyyən edilmiş sığorta məbləğindən (Sığortaçının məsuliyyətinin limitindən) artıq ola bilməz.

28.2 Sığorta ödənişinin verilməsi haqqında qərar Sığortaçı tərəfindən sığorta ödənişinin verilməsi üçün zəruri sənədləri: sığorta ödənişinin verilməsi barədə sığorta tələbi və sığorta müqaviləsinin şərtlərinə görə kompensasiya edilməli olan zərərlərin mövcudluğunu və həcmi sübut edən sənədlər sığortalının (qəza komissiyasının işi barədə aktın, hesabların, məhkəmə qərarlarının surətləri və s.) əsasında qəbul edilir. Qərarın qəbul edilməsi müddəti - sığorta ödənişinin verilməsi üçün əsas olan sonuncu sənədlərin Sığortaçı tərəfindən alınması günündən etibarən ən çoxu 60 (altmış) gündür.

28.3 Sığorta ödənişinin həcmi, zərər məbləğini təsdiq edən və təqdim olunmuş sənədlərə əsasən müəyyən edilir.

28.4 Sığortalanmış əmlakın zədələnməsi halında sığorta ödənişi həmin əmlakın sığorta hadisəsindən əvvəlki vəziyyətə qədər onun bərpasının dəyərində bərabər olacaq.

28.5 Sığortalanmış əmlakın tamamilə məhv olması və ya tamamilə konstruktiv məhv olması halında sığorta ödənişi sığorta məbləğinə bərabər olacaq.

28.6 Sığortalanmış əmlakın qismən məhv olması halında sığorta ödənişinin həcmi birbaşa həqiqi zərər həcmində təyin edilir.

28.7 Üçüncü şəxslərin həyatına, sağlamlığına və ya əmlakına vurulmuş ziyan üçün sığorta ödənişinin həcmi ərazisində ziyan vurulmuş ölkənin qanunvericiliyinə uyğun olaraq müəyyən edilir.

28.8 Baş vermiş hadisə sığorta müqaviləsinin şərtlərinə müvafiq olaraq sığorta hadisəsi hesab edildiyi hallarda, Sığortalı tərəfindən zərərin həmçinin azaldılması üzrə çəkilmiş zəruri və moqsedə uyğun xərclər də ödənilir.

28.9 Sığorta ödənişinin verilməsi Sığortaçı tərəfindən baş vermiş hadisənin sığorta hadisəsi kimi tanınması haqqında qərar qəbul edilən andan 60 (altmış) gün ərzində həyata keçirilir.

28.10 Sığortaçı sığorta ödənişi ödənilməsi əvəzinə zərər vurulmuş və ya məhv olmuş sığortalanmış əmlakı və ya onun hissəsini əvəz etməyə və ya onu sığorta hadisəsinin baş verdiyi anda olduğu şəkildə bərpa etməyə haqlıdır.

28.11 Əgər Sığortalı vurulmuş zərərlərə görə cavabdeh şəxslərdən kompensasiya almışdırsa, Sığortaçı yalnız sığorta müqaviləsinin şərtlərinə görə ödənilməli olan məbləğ ilə Sığortalı tərəfindən alınmış məbləğ arasındakı fərqə ödəyir.

28.12 Əgər Sığortalı özünün vurulmuş zərərlərə görə cavabdeh şəxsə qarşı tələb hüququndan imtina etmişdirsə və ya belə hüququn həyata keçirilməsi onun təqsiri üzündən qeyri-mümkün olarsa, Sığortaçı müvafiq həcmdə sığorta ödənişi ödəmək vəzifəsindən azad olur, ödəniş artıq həyata keçirilmiş olduqda isə Sığortalı alınmış kompensasiyanı sığorta ödənişinin alınması günündən etibarən başqasının əlavə edilmiş yad pul vəsaitlərindən istifadə üçün hesablanmış faizlə bərabər Sığortaçıya qaytarmağa borcludur.

28.13 Əgər Sığortalının sığorta müqaviləsi bağlanan vaxt və ya sığorta ödənişinin verilməsi haqqında tələb irəli sürülən vaxt bilərəkdən Sığortaçıya mütəbər olmayan informasiya bildirməsi, ona bəlli olan, hadisəyə əlaqə olan məlumatları qəsdən gizlətməsi və ya təhrif etməsi sübut edilərsə, Sığortaçı sığorta ödənişinin verilməsindən imtina etməyə, ödəniş artıq həyata keçirilmiş olduqda isə sığorta ödənişinin qaytarılmasını tələb etməyə haqlıdır.

28.14 Sığortalı bu Qaydaların göstərilmiş vəzifələrə əməl etmədiyi halda Sığortaçı Sığortalıya sığorta ödənişinin verilməsindən imtina etməyə haqlıdır.

Maddə 29. Zərərin azaldılması məqsədilə çəkilən xərclər

29.1. Sığorta ödənişinə düşən itkilərin azaldılması məqsədilə çəkilən əsaslandırılmış xərclərin əvəzi, əgər belə xərclər zəruridirsə və ya Sığortaçının göstərişlərinin yerinə yetirilməsi üçün çəkilmişdirsə, digər itkilərin əvəzinin ödənilməsi məbləği ilə birlikdə sığorta məbləğini aşmamaq şərtilə (hər bir halda 5%-dən yuxarı olmamaqla) Sığortaçı tərəfindən ödənilir.

29.2. Sığortalının itkilərin aradan qaldırılması və ya azaldılması üçün ağılabatan və mümkün tədbirləri bilərəkdən görməməsi nəticəsində baş verən itkilərin əvəzinin ödənilməsindən Sığortaçı azaddır.

Maddə 30. Sığorta hadisəsinin araşdırılması məqsədilə çəkilən xərclər

Sığorta hadisəsinin səbəblərinin və şəraitinin aydınlaşdırılması, zərərlərin həcmünün müəyyən edilməsi üçün çəkilən zəruri xərclər, bu xərclərin digər xərclərlə birlikdə sığorta məbləğini aşmaması şərtilə Sığortaçı tərəfindən ödənilir.

Maddə 31. Natamam sığorta

31.1. Sığorta məbləği kosmik texnikanın dəyərindən az olduqda, sığorta müqaviləsində başqa lı.ıl nəzərdə tutulmamışdırsa, sığorta ödənişi sığorta məbləğinin əmlakın sığorta dəyərində mütənasib surətdə azaldılır.

31.2. Kosmik texnikanın həqiqi dəyəri onun bərpa dəyəri kimi müəyyən olunur, daşınar əmlakın həqiqi dəyəri isə onun bazar qiymətini təşkil edir.

Maddə 32. Subroqasiya hüququnun keçməsi

32.1. Subroqasiya hüququ, sığorta ödənişi almış şəxsin ona dəymiş zərəre görə məsuliyyət dıışıyan üçüncü şəxsə qarşı malik olduğu hüquqlardan və vasitələrdən həmin ödənişi vermiş sığortaçının istifadə etmək hüququdur.

32.2. Faydalanan şəxsin zərərvuran şəxsə qarşı zərərin əvəzini ödəmək tələbi (iddiası) ilə bağlı hüquq sığorta ödənişini vermiş Sığortaçıya subroqasiya qaydasında onun verdiyi sığorta ödənişi məbləğində keçir.

32.3. Sığortalı sığorta ödənişini aldıqda subroqasiya hüququnun həyata keçirilməsi üçün özündə olan bütün lazımi sənədlərlə Sığortaçını təmin etməlidir.

32.4. Sığortalı zərərvuran şəxsə qarşı iddiadan və ya tələbi təmin edən hüquqlardan, yaxud lazımi sənədləri Sığortaçıya verməkdən imtina etdikdə Sığortaçı sığorta ödənişi verməkdən zərərvuran şəxsdən subroqasiya qaydasında ala biləcəyi məbləğ həcmində azad edilir.

Maddə 33. Sığorta ödənişinin həyata keçirilməsindən sonra tərəflərin münasibətləri

33.1 Kosmik texnika tamamilə və ya konstruktiv baxımdan tamamilə məhv olduqda sığorta ödənişinin verilməsi halında Sığortalı, Sığortaçının tələbinə görə, sığortalanmış əmlakın Sığortaçının mülkiyyətinə keçirilməsi üçün lazım olan bütün formal prosedurları yerinə yetirməyə borcludur.

Əgər Sığortaçı belə əmlakı öz mülkiyyətinə qəbul etməkdən imtina etmişdirsə, Sığortalı isə həmin əmlakın satışından və ya sonrakı istifadəsindən gəliri alarsa, onda Sığortaçı belə gəlirin ödənilmiş sığorta ödənişi həcmində hissəsini tələb etmək hüququna malikdir.

33.2. Əgər sığortalanmış əmlakın qismən məhv olması ilə əlaqədar sığorta ödənişi ödənilməsindən sonra Sığortalı həmin əmlakın sığorta ödənişi ödənilmiş hissəsindən istifadədən gəliri almaqda davam edərsə, Sığortaçı belə gəlirin müvafiq hissəsini tələb etmək hüququna malikdir.

33.3. Əgər sığortalanmış əmlakın qismən məhv olması ilə əlaqədar sığorta ödənişi ödənilməsindən sonra onun iş qabiliyyəti qismən və ya tamamilə bərpa edilmiş olarsa, Sığortalı bərpa tarixindən etibarən 60 (altmış) gün ərzində sığorta ödənişinin müvafiq məbləğini Sığortaçıya qaytarmalıdır.

33.4. Sığortalının sığorta nəticəsində əvəzi ödənilmiş zərər üçün cavabdeh şəxsə münasibətdə malik olduğu tələb hüququ əmlakın sığortası hissəsində sığorta ödənişi ödənildikdən sonra ödənilmiş məbləğ

həddində Sığortaçıya keçir. Sığortalı sığorta ödənişini aldığı vaxtda onda olan bütün sənədləri və sübutları Sığortaçı verməyə və belə hüququn həyata keçirilməsi üçün lazım olan bütün rəsmi prosedurları yerinə yetirməyə borcludur.

33.5. Əgər vurulmuş zərərlər üçün cavabdeh olan hüquqi və ya fiziki şəxs sığorta müqaviləsi üzrə Əlavə sığortaçıdırsa və ya Sığortalı tərəfindən sığortalanmış əmlakın istehsal edilməsi, yükləmə-boşaltma işlərinin həyata keçirilməsi, daşınması, işə salınmağa hazırlanması, işə salınması, istismara verilməsi və orbitdə istismarı da daxil olmaqla, sığorta müqaviləsində göstərilmiş kosmik fəaliyyətin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar, Sığortalı ilə mülki-hüquqi münasibətlərdədirsə və ya əgər Sığortaçının məsuliyyəti başlayana qədər belə şəxs barəsində Sığortalı Sığortaçıya bu barədə yazılı surətdə xəbərdar edərək belə şəxsə münasibətdə malik olduğu tələb hüququndan imtina etmişdirsə, Sığortalının belə tələb hüququ Sığorta ödənişini ödəmiş Sığortaçıya keçmir.

33.6. Bu Qaydaların məqsədləri üçün Əlavə Sığortaçılar dedikdə, sığorta müqaviləsində göstərilmiş, barələrində subroqasiya tətbiq edilməyən şəxslər başa düşülür.

Maddə 34. Yekun müddəalar

34.1. Bu Qaydalar əsasında bağlanmış sığorta müqavilələri Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq tətbiq və şərh edilməlidir.

34.2. Bu Qaydalarla tənzimlənməyən bütün məsələlər Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan qanunvericiliyinə uyğun olaraq tənzimlənməlidir.

34.3. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə sığorta müqaviləsi üzrə hüquqi münasibətlərlə əlaqədar dəyişikliklər edildiyi halda, əgər müvafiq normativ aktlar bunu tələb edirsə, sığorta müqaviləsi belə dəyişikliklərə uyğunlaşdırılmalıdır.

34.4. Tərəflər bu Qaydalar əsasında bağlanmış sığorta müqaviləindən və ya onlarla əlaqədar yarana biləcək bütün mübahisələri və fikir ayrılıqlarını danışıqlar yolu ilə həll edəcəklər.

34.5. Əgər belə mübahisələr və fikir ayrılıqları danışıqlar yolu ilə həll edilməzsə, onlar Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan qanunvericiliyinə uyğun olaraq həll ediləcəkdir.